

K otázkám mechanizace a automatizace velení

Vzhledem k tomu, že k otázkám automatizace a mechanizace velení bude zaměřeno číslo 10 VM 1964, rozhodla se redakce uspořádat besedu s některými odpovědnými činiteli naší armády k těmto otázkám.

Je známo, že jednou z hlavních cest postupného zkvalitňování velení je jeho mechanizace a automatizace.

Postupná, teoretická i praktická příprava procesu velení k mechanizaci a automatizaci se ale musí stát záležitostí všech a zejména normotvorných složek, ovlivňujících rozvoj metod a systém velení. To všechno ale vyžaduje si především ujasnit základní teoretické a koncepční otázky velení, bez kterých ani mechanizace a automatizace

by nemohla dosáhnout požadované a potřebné efektivity.

Zvýšený zájem o otázky velení a řízení ve velitelském sboru přináší s sebou i některé teoretické a metodické nejasnosti. Proto redakce připravila několik vstupních otázek, které by měly přispět k objasnění problémů velení jak po stránce teoretické, tak i z hlediska potřeb vojsk. Tímto redakce chce zahájit diskusi jistě k aktuální tematice, jakou velení v současné době je.

Besedují generálmajor Jan Knotek
plukovník CSc. Josef Průša
plukovník Karel Rusov

První otázka

V sovětském časopise „Nedělja“ byl uveřejněn poslední interview s profesorem Norbertem Wienerem, zakladatelem kybernetiky, který v odpovědi na otázku „existuje-li tendence k nadhodnocování užitečnosti samočinných počítačů“ řekl: „Svým způsobem existuje kult techniky.“ Jaký je váš názor na tento „kult techniky“, zda a v čem se konkrétně projevuje i u nás při řešení otázek zkvalitňování velení a řízení?

Soudruh KNOTEK

Já jsem poslední interview s profesorem Wienerem četl celý. Myslím, že v tom rozhovoru nešlo o samotnou užitečnost samočinných počítačů, protože ta je bezesporná. Profesor Wiener měl pod tím pojmem „kult techniky“ na mysli něco jiného. On to také v rozhovoru velmi trefně postihl, když řekl, že: „technika nám může dát to, co od ní očekáváme, ale že nám nemůže říci, co od ní máme chtít.“ A právě v tom je, myslím, podstata celého toho »kultu techniky«. Přirozeně myšleno techniky automatizační, hlavně samočinných počítačů, nikoli techniky vůbec. Prostě, podle mého názoru, ten »kult techniky« spočívá hlavně v tom, že buď z neznalosti, nebo jen s povrchními znalostmi a pod dojmem určitého okouzlení z opravdu obrovských možností kybernetických strojů často nekriticky očekáváme i v procesu velení od této techniky víc, než ona nám může dát. Lépe řečeno, často chceme, aby v perspektivě za nás technika vyřešila i takové otázky, které vyřešit nemůže, které je schopen a musí vyřešit jen člověk. A právě v tomto směru se tento »kult techniky« projevuje i u některých našich soudruhů při řešení otázek zkvalitňování velení a řízení, zejména v představách konkrétních možností mechanizace a automatizace. Tato deformace má dva konkrétní projevy. Ten první spočívá v tom, že mechanizace a automatizace se chápe jenom jako otázka zavedení techniky do procesu velení. A důsledkem toho je i ta druhá deformace, která se projevuje tak, že očekáváme od mechanizační a automatizační techniky, že nám prostě vyřeší všechny problémy velení sama, beze zbytku. Setkáváme se s názory, že dokud nebudou samočinné počítače, že se s velením »nedá mnoho dělat«. To pak vede k určitému pasivnímu čekání na techniku, volání po ní, při kterém ale pro její efektivní uplatnění neděláme všechno to, co jako přípravu bychom měli a mohli dělat a co stejně dřív nebo později udělat musíme. A toho není tak málo. Zapomínáme často na to, že velení vojskům je společenský proces, jehož podstatou jsou vztahy lidí a že hlavně kvalita těchto vztahů určuje kvalitu celého systému velení. Značná část obtíží současného velení tkví svými kořeny právě tady. Jako každá věc a každý proces, má i velení svůj obsah a formu. Ani ta nejdokonalejší automatizační technika není a nedokáže být

níčem jiným, než prostředkem lidí k technické realizaci forem velení. Technice je ale úplně lhostejný obsah velení, zásady a principy, na kterých je jeho systém vybudován. Pomocí automatizační techniky můžeme se stejnou kvantitativní efektivností třeba plně zautomatizovat proces, který je svým obsahem progresivní a perspektivní, jako proces svou podstatou byrokratický, jehož zásady a principy jsou zastaralé a neodpovídají současné společenské úrovni. A v tom já vidím hlavní nebezpečí toho »kultu techniky«. My nemůžeme prostě jenom mechanizovat a automatizovat jednotlivé činnosti velení v dnešní formě a s dnešním obsahem. Musíme se napřed podívat na to, zda tato činnost má odpovídající společenskou motivaci, úroveň, je-li nutná a účelná vůbec, odpovídá-li její dnešní obsah třeba funkčním povinnostem toho stupně velení, který jeho mechanizací či automatizací požaduje. Technice je lhostejné, zpracovává-li zbytečnou nebo potřebnou agendu, zda podstata agendy je motivována důvěrou nebo nedůvěrou, patří-li ta či ona informace na stupeň pluku nebo na stupeň ministerstva. Ale nám to nesmí být lhostejné, protože všechny tyto kvalitativní aspekty velení spolu vytvářejí kvalitu jeho systému. A takto bychom si měli celý systém velení i jeho jednotlivé činnosti prozkoumat vždy dříve, než do nich nasadíme techniku. Jinak tu požadovanou kvalitu velení a jeho efektivnost nedosáhneme. Mechanizací a automatizací jistě zrychlíme každý dosavadní proces a uspoříme čas i práci. Mohlo by se nám ale stát, že úsporou času a práce uděláme jen místo pro další růst byrokracie a administrativy. Bude-li kupř. samočinný počítač bleskově sumarizovat a vyhodnocovat hlášení zdola, snadno to může svést k požadavku dalších hlášení — nebudeme-li sledovat otázku jejich nutnosti a účelnosti. Jde tedy o složitý problém, který bez důkladné teoretické ujasněnosti nemůže být metodicky správně a účelně vyřešen. Myslím, že by stálo za to celý problém postupného zkvalitňování velení si zplánovat např. za pomoci metody PERT, která by nám na grafech ukázala názorně, co všechno, kdy a v jakém pořadí je třeba řešit. Tam by se potvrdilo, že rozbor činnosti před zasazením techniky je delší a náročnější, než jeho zprojektování pro techniku.

Soudruh PRŮŠA

Plně souhlasím s tím, co řekl soudruh Knotek, jen bych chtěl podtrhnout tady ještě jeden aspekt, pokud se týče našich pracovníků, kteří řeší oblast těchto otázek. My máme v armádě skutečně dnes odborníky v kybernetice připravené, zabývající se možnostmi aplikace kybernetiky na různé úseky v oblasti velení. Snad trochu zjednodušeně bylo by možno říci, že tito odborníci se snaží algoritmizovat prakticky každou dílčí funkční činnost systému velení — např. oblast sběru informací, plánování přesunů, řízení palby, atd. Tato činnost je naprosto správná. Ovšem její výsledky nemusí být ještě plně realizovány v konečném systému, v tom, co skutečně budeme automatizovat. Bude totiž záviset nejenom na možnostech kybernetiky, ale také na účelnosti, vyplývající ze závěrů vojenskovo-technického charakteru, z charakteru soudobého boje, zda určitá i technicky možná automatizace je i účelná a zda ji tedy bude nutné nebo možné začlenit do konečného systému automatizace. Podotýkám ovšem, že oba tyto směry jsou nutné a v současné době musíme řešit paralelně obě tyto věci, tzn. jak tu algoritmizaci jeví, tak i jejich účelnost zavedení z hlediska operačního umění. Je nutné ovšem nakonec skutečně udělat rozvahu, co, s jakým cílem, účelem a efektem automatizovat.

Druhá otázka

Hodně se mluví o racionalizaci velení; co rozumíme pod tímto pojmem, kde je její těžiště, jaký je správný metodický postup a co pro ni můžeme udělat již dnes?

Soudruh PRŮŠA

Máme-li hovořit o automatizaci, domnívám se, že bude správné, abychom si především ujasnili, co pod tímto pojmem chápeme. Základní oblastí, určující význam pojmu racionalizace, je bezesporu oblast výrobní. Racionalizace výroby je tedy kmenovým pojmem. V podmínkách socialistické výroby znamená plánovitě zdokonalování výroby na základě plného využití poznatků vědy (rozumíme techniku, ekonomiku apod.) a na podkladě tvůrčí iniciativy pracujících. U nás mnohdy, a to i na oficiálních místech, význam pojmu racionalizace příliš zužujeme. Snad jsme tady trochu poplatni studiu západních pramenů, kde racionalizace je velmi často zužována jen na normalizaci, typizaci, specializaci a zproudování výroby. I ve vojenském životě hovoříme mnohdy o racionalizaci příliš úzce: vedle racionalizace např. uvádíme automatizaci jako dva obsahem související pojmy, ač automatizace je prakticky jednou z možných forem racionalizace, i když konec konců formou nejvyšší. Tedy pod pojmem racionalizace velení je třeba chápat plánovitě zdokonalování velení na základě plného využití vědy a tvůrčí iniciativy lidí, působících v oblasti velení.

Soudruh RUSOV

Z hlediska vojenského myslím, že racionalizace — vzhledem k použitelnosti ve štábu — je metoda použití jedné z nejlepších variant pro splnění daného úkolu. Racionalizaci v práci můžeme zavádět v těch oborech a otázkách, které byly dlouhodobě sledovány a kde byl zdůvodněn určitý způsob, metoda nebo postup práce. Racionalizací práce ve štábech je také rozložení určitých problémů na úkoly jednoduché a jednodušší a jejich postupné řešení. Je to tedy **zavedení efektivní metody práce při řešení toho nebo onoho úkolu**. Její těžiště je pochopitelně u hlavních řídicích orgánů, velitelů, kteří mají mít schopnost obklopit se takovými lidmi, kteří se navzájem doplňují, musí umět každý úkol promyslet, provést a zkontrolovat. Těžiště práce by mělo být položeno do sféry promýšlení a přípravy lidí. Racionalizací práce musí být odpovězeno i na otázky nedostatků v práci a její organizaci. Každý nedostatek by měl být evidován, rozebrán, nalezena jeho příčina, aby mohl být postupně odstraněn. Do sféry racionalizace můžeme zahrnout i otázky vymýcení nepotřebných úkolů, např. vyžadování informací, které nejsou nebo nemohou být zpracovány nebo nemají konkrétně pro daný úkol význam, otázky odhadu pracnosti hlavních úkolů, včasného vydání rozkazu k jejich plnění. Racionalizací práce ve štábech bylo by dobré docílit toho, aby ve štábech a velitelstvích se zavedlo a zabezpečilo 3—4 hodiny denní nerušené práce na promýšlení hlavních úkolů a zabezpečení normálních povinností, nerušit v této době lidi, dále vést nesmiřitelný boj proti zbytečným hlášením, prověřit, co který stupeň pro řízení potřebuje a ostatní informace neshromažďovat, bojovat proti poloprávdám, podle kterých se dělají mnohdy závěry na nejvyšších stupních, upustit od požadavku znalosti všech úkolů a otázek na všech stupních stejně, stanovit prostě (s. Knotek — „to je ono“) a chtít jen to, co budu potřebovat k výkonu a co každý jednotlivec může ke své práci využít. Stanovit minimum

společných znalostí, přísně je diferencovat na jednotlivé stupně a specializovat se pak na zvládnutí těch znalostí, kterých ten nebo onen stupeň může ke svému řízení plně využít. V neposlední řadě bylo by třeba vidět otázku racionalizace i z pozic výběru kádrů, jejich vrozených nebo nabytých schopností, protože v podmínkách vojenství a jeho organizaci každý chybný krok a rozhodnutí je násobkem tolika stupňů, kterými při realizaci prochází. Vydání nesprávného rozhodnutí velitele svazku znamená nesprávné plnění úkolů 5—6 tisíci vojáků. Při nesprávné volbě kádrů dochází pak k špatné organizaci práce a špatným rozkazům. Pochopitelně, chyby v práci podřízených vyvolávají pohotově napravování nedostatků nadřízenými stupni, a to, že nadřízené štáby pracují za podřízené. Při racionalizaci by se nemělo zapomínat ani na otázky konkrétního zabezpečení lidmi na tom nebo onom pracovišti, protože mnohdy i neuvážené šetření pomocnými silami vede k neracionálnímu využití kvalifikovaných kádrů.

Soudruh KNOTEK

Soudruh Rusov mi mluví úplně z duše. Myslím, že jsme si sami zavinili to, že racionalizace se dnes většinou chápe velmi omezeně, jenom jako využití stávajících organizačních pomůcek a prostředků malé a střední mechanizace. To rozhodně není správné, protože racionalizace velení to je souhrn všech opatření ke zkvalitnění velení. Sem patří stejně tak všechno to, o čem mluvil s. Rusov, jako automatizace sama ve svém komplexu. Právě proto ani tady není těžiště jenom v technice. My to v oblasti technizace velení dosud děláme namnoze tak, že si vybereme nějakou techniku a teď hledáme, k čemu bychom ji ve štábu mohli využít, místo abychom vyšli z metod práce a hledali, jakou techniku potřebujeme a k čemu. A teď k té otázce, co bychom mohli pro racionalizaci udělat již dnes. Soudruh Rusov tady naznačil celou řadu otázek. Já bych to chtěl jen doplnit. Vezměte si, soudruzi, jenom naši štábní dokumentaci. lhostejno, zda mírovou nebo válečnou. Všem je nám jasné, že v té dnešní formě a tím dnešním obsahem se naprosto nehodí pro strojové zpracování. Ale pro její formalizaci toho zatím děláme vcelku málo. Představte si ten „frmol“, který nastane, až přijdou počítače a my se budeme místo formalizovaných dokumentů pokoušet děrovat na pásku nebo na děrný štítek ty naše desítistránkové rozkazy. Kolik bychom už dnes ušetřili práce, času, papíru, kdybychom ze štábní dokumentace „vylili všechnu vodu“, zbavili ji všech zbytečných frází a podrobností, které stejně nikdo nepotřebuje a ani nečte. Co bychom si ušetřili času a nervů, kdybychom podkladem zkvalitňování metod práce a hlavně té každodenní mírové operativy udělali třeba jenom to, že bychom konkrétně stanovili a hlavně dodržovali, protože většinou je to už dávno stanoveno, za co který stupeň velení odpovídá a nedělali to za něj. Kdybychom mu věřili, že to dokáže, nebo kdybychom všech druhů kontrol používali jenom jako prostředku řízení a ne jako prostředku opatření motivovaného ještě často nedůvěrou. To všechno patří k racionalizaci.

Soudruh PRŮŠA

Já chci dodat jen několik slov k výhledu toho, co nás čeká a na co bychom se měli zaměřit. Oblast velení je totiž velmi obsáhlá a nepovažuji za účelné rozšiřovat naši besedu o řešení této otázky. Zajisté postačí základní klasifikační rozdělení pojmu velení předně na problematiku obsahu velení, jak vyplynulo

z toho, co bylo dosud řečeno, a za druhé na problematiku prostředků k realizaci velení. V té první skupině měla by racionalizace zahrnout především dnešní naše názory na vlastní podstatu velení v soudobém ozbrojeném boji, např. měla být prozkoumána a pravděpodobně i změněna, zdokonalena dnešní struktura stupňů velení a funkční předurčení jednotlivých stupňů; musí být upřesněna, a to jak kvantitativně, tak i kvalitativně oprávněná potřeba informací pro jednotlivé stupně velení, a jak velmi správně podtrhl s. Rusov, i metodika práce jednotlivce a celých štábů, vzájemné vztahy apod. Rozsah problematiky velení je samozřejmě mnohem širší a hlubší, než vystihl jenom tento jediný aspekt. Druhou skupinou jsou pak otázky racionalizace prostředků velení. Do této oblasti patří ve výhledu pro nás racionalizace v oblasti všech strojů, přístrojů, pomůcek apod., používaných v procesu velení. Patří sem i racionalizace spojovacích prostředků, utajovací techniky, všech mechanizačních pomůcek pro práci štábu, dopravních prostředků všeho druhu a vši ostatní techniky uplatňované ve velení. Řešení tedy těchto dvou oblastí, racionalizace v těchto dvou směrech, myslím, že je naším zásadním úkolem do budoucna.

Třetí otázka

Jaký je současný stav mechanizace a automatizace velení v naší armádě, zda je správně chápána a co vyžaduje její další rozvoj?

Soudruh KNOTEK

Já myslím, že už jsme o tom hodně mluvili. V procesu mechanizace a automatizace jsme vlastně na začátku. Takovým charakteristickým rysem je to, že se pod tlakem potřeb praxe projevuje určitá, ale pochopitelná netrpělivost. My už jsme tady mluvili o nutnosti správného chápání podstaty mechanizace a automatizace. Já myslím, že to především vyžaduje změnu v myšlení a pochopení smyslu a cílů mechanizace a automatizace, že to skutečně především vyžaduje vědeckou metodiku práce, ujasněnou perspektivu a ujasněnou koncepci. Ono totiž mechanizaci a automatizaci nejde opravdu plně podřizovat jenom těm okamžitým potřebám, i když zase na druhé straně nelze jenom budovat „vzdálené perspektivy“ a o současné potřeby praxe se nestarat. Nesmíme se ale podvolit tomu současnému náporu diktovanému dnes hlavně operativou, která nemá na vyšších stupních velení oprávněnost a kterou chceme odbourat na nezbytnou míru. Je třeba cílevědomě, postupně, od toho jednoduššího k tomu složitějšímu vytvářet na základě ujasněné koncepce novou kvalitu celého velení. To je dlouhý proces. My začínáme dnes logicky s tím, co máme, na těch dnešních systémech, protože tam získáváme zkušenosti. Je ale třeba vidět, že to je start a ne cíl. Myslím, že dosud není všude doceněna potřeba studia a školení velitelského sboru v tomto oboru. My jsme ale dnes v situaci, že reálně existuje technika, která dokáže všechno to, co potřebujeme a že tuto techniku také brzo do štábů dostaneme. Nemáme ale ještě dostatek lidí, kteří by dovedli této techniky efektivně využít.

Soudruh RUSOV

Plně souhlasím s tím, co s. Knotek k těm otázkám říká. Myslím, že nejzávažnější je ten fakt, že místo cílevědomé přípravy lidí předem a vytváření podmínek na všech stupních současně, jdeme zatím po linii opravdu takového nevyhovu-

jícího přístipkaření. Mnohdy málo promyšlené postupné zavádění strojů a prostředků na jednotlivé stupně tak, aby mohly být plně využity. Uvedu příklad z praxe. Svazky byly zásobeny „Korespondenty“, které jsou v mírových podmínkách velmi poruchové, nejsou přizpůsobeny pro práci v poli proti otřesům i prachu. Jsou proto málo použitelné. Obdoba je u strojů Dalibor, které by byly schopny (při bezporuchovém provozu — a máme je na všech stupních) zabezpečit přenos informací po pojítkách. Ve štábech svazu nejsou však psací stroje s možností děrné pásky. Ty DALIBORY tam jsou ovšem proto, aby mohly být využity zavedené spojovací prostředky — musel by ale být pro ně protějšek. Nebo MERCEDESY — místo nich byly dodány RHEINMETALY, elektrické psací stroje, které nemají zatím možnost používat děrné pásky. Není ale dosud promyšlena metoda práce při použití strojů, proto např. spojení těch prostředků, které jsou, jako např. diktafonu a elektrického psacího stroje, není vůbec využita a tak žádný z nich neplní úkoly. Prostě každého se používá nouzově, provizorně. Stejně tak byly zavedeny analyzátoři kartoték do štábu bez předchozího promyšlení účelu a metody práce s nimi a někdy i nutné úpravy předpisů. To mělo za následek jejich praktické nevyužití a nedůvěru řady lidí určených právě k využití těchto prostředků mechanizace.

Závěrem bych chtěl říci, že již při minimální mechanizaci a při plánování prostředků pro ni se zapomíná zatím na nutnost vzájemné kombinace takových prostředků, jako např. diktafon resp. psací stroj s děrnou páskou, šifrovací stroj s děrnou páskou a dálnopis. Každý je zaveden v jiném čase, v jiných podmínkách a než se podaří je komplexně využít, tak uteče vždy půl roku až rok. Nebo není plněn hlavní požadavek, o kterém s. Knotek hovořil, aby pro mechanizaci byl dostatek předem přeškolených lidí, kteří by uměli najít nejvhodnější metody pro daný úkol. Proto se pracuje po staru, elektrické psací stroje se využívají jako obvyčejné, produktivita práce pak i při použití těchto strojů bez přípravy lidí předem nedá žádný efekt.

Soudruh KNOTEK

To je právě to, o čem jsem již hovořil, že najdeme — určíme nějakou techniku a teprve pak pro ni hledáme místo, místo abychom to dělali opačně.

Soudruh RUSOV

Automatizace v podmínkách armády je, myslím, v takovém stavu, že se čeká jako na „shůry dání“ na samočinné počítače, zatím však nejsou plně využity ani faktické mechanizační prostředky a není provedena racionalizace všech úkolů k tomu, aby mohly být postupně zavedeny. K dalšímu rozvoji je nutné vytvořit zálohy proškolených lidí, kteří budou již předem schopni promyslet úkoly pro samočinné počítače tak, aby ihned po jejich zavedení mohly být plně využity. Já si myslím, že další rozvoj mechanizace a automatizace vyvolá nutnost vyčlenit ve štábech ze schopných pracovníků speciální skupinu lidí a jednotlivců (ovšem bez zvýšení tabulkových počtů), kteří by se trvale zabývali otázkami mechanizace a automatizace jako svou hlavní pracovní náplní. Nesmíme zapomínat na to, že návratnost jejich práce by mohla být v krátké době velmi značná, i když nebudeme moci srovnat s návratností např. nasazení samočinného počítače za 30 hodin práce např. u důstojníka. Podle mého názoru není vhodné na tomto poli neuvá-

ženě šetřit, protože další cesta v otázkách velení nemůže být jiná než automatizace, což dokazuje zavádění těchto prostředků tam, kde se používají prostředky hromadného ničení, raketová technika nebo letectvo. Pokrok v tomto směru může být tak bouřlivý, že se může stát (půjde-li to tak jako to zatím jde), že štáby mohou být zaskočeny samočinnými počítači ve stavu nepřipravenosti kádrů pro mechanizaci a automatizaci.

Čtvrtá otázka

Jaký je váš názor na využití strojně početních stanic u armád?

Soudruh RUSOV

Současný systém strojně početních stanic, tj. jednostupňový systém, umožňuje solidně mechanizovat evidenci, účtování, početní hlášení a dává zatím pouze podklady pro řešení problematiky velení, lépe řečeno předpoklady. Pro jejich efektivní využití je nutné plánovat u štábu armády programátora, který by sestavoval v součinnosti se štábem potřebné dílčí projekty a sledoval jejich plnění ve strojně početní stanici. K urychlení těchto prací a ekonomii sil je nutné i na vyšších stupních zavést obdobný systém, který by dával přímo strojně početní stanici potřebné údaje, čímž by odpadlo cestování hlášení a jejich odesílání strojně početní stanici, jak říkají u vojsk „manufakturním“ způsobem. Plné využití kapacity strojové i pracovních sil ve stávající strojně početní stanici nutně vyžaduje centrální řízení všech strojně početních stanic. Náš názor je takový, že projekty zpracované na stupni armády by měly být předkládány a předávány přímo MNO a navzájem mohla být vyměňována zpracovaná projektová dokumentace. Větší pozornost bude nutné věnovat zaškolení programátorů a určitého počtu důstojníků na jednotlivých složkách štábu armády a MNO. Přehled vytížení práce a programu, které zpracovává naše strojně početní stanice, jsou vám snad známy. My podle požadavků střediska SMA 401 mechanicky zpracováváme zdravotnické ukazatele, ústřední evidenci provozu dělostřelecké techniky, vytížení automobilní techniky pro KSVD, evidenci automobilního materiálu apod. Naše strojně početní stanice pracuje solidně a soudruzi u nás ve štábu stavějí se celkem čelem k těmto otázkám. Je řada vlastních projektů pro strojně početní stanici, jako např. mechanizované zpracování služebních příjmů pro štáb svazu, mechanizované zpracování PHM, finančního výkazu jízdy za čtvrtletí, mechanizované vyhodnocení cenového a váhového ohodnocení minimálních a maximálních normativů pro tankový a automobilní materiál, mechanizované zpracování provozu tankové techniky, mechanizované zpracování vyhodnocení zásob spotřeby náhradních dílů, mechanizované vyhodnocení nákladů na generální a střední opravy automobilní techniky atd. To je rozsah plného využití, co se zatím povedlo z hlediska mechanizace evidence, účtování a početních hlášení. Pro mechanizaci velení však děrovací systémy zatím plně nevyhovují. Konstrukce strojů pro velení v polních podmínkách musí být jiná, než u strojně početních stanic, protože tyto stroje jsou příliš těžké, náročné na bezvadné zařízení pracovního prostředí, odzvučení, čistotu atd. Pro pole by bylo třeba lehece přenosných strojů, odolných proti otřesům, lehece opravitelných výměnou určitých bloků. Dosavadní mechanizační prostředky mají charakter převážně zlepšovateľský nebo řeší určité ulehčení v práci ve stávajícím systému velení. Domnívám se, že by bylo výhodné,

aby pro plné využití stávajících strojně početních stanic mělo SMA 401 pravomoc řídit a kontrolovat po odborné stránce činnost těchto stanic a přitom vytvářet a řešit některé dílčí problémy mechanizace velení, které jsou s to na stávajícím systému řešit. Potom bych doporučoval, aby se neprověřené věci (i když lidé chápou nutnost experimentů) zatím nezaváděly. Např. bylo zavedeno proti vůli vojsk vyhodnocování (strojně početními stanicemi) bojové přípravy, výsledků střelb, které každý velitel praporu a roty zjistí přímo na střelnici a má v sešitku za 10 minut. Za několik měsíců došly výsledky střelb z MNO zpět jako historie, zabalená do ohromných svazků papíru, ve kterých se nikdo nevyznal. K tomu byl strašný odpor a velitelé rot, praporů a pluků to proklínali, protože sloužili strojům.

Soudruh KNOTEK

Já s tebou plně souhlasím a mám radost z toho, že na štábu svazu se soudruzi dívají správně na strojně početní stanici. My se v poslední době setkáváme i se stížnostmi na to, že strojně početní stanice nejsou kapacitně využity. Ty stížnosti jsou plně oprávněné a pravdivé. Musíme ale vidět, že jsme postavili napřed strojně početní stanice do teoreticky nepřipraveného systému a teď teprve postupně naplňujeme jejich kapacitu. Proto jsou a ještě určitou dobu budou nevyužity, i když v příštím roce a už na podzim letošního roku dostanou řadu nových úkolů. Velmi správně, myslím, ale řekl soudruh Rusov, že ty dosavadní projekty mechanizovaných administrativních agend zatím pomáhají nahoře, ale zatěžují dole. To je právě jeden z důsledků toho, že zatím mechanizujeme agendy, v podstatě v jejich dnešním stavu. To je zatím ten start, který je v této etapě nutný. Zatím ideové projekty složek mají vysloveně resortní charakter a každá agenda běží zcela samostatně zdola až nahoru. Teprve začínáme prosazovat linii, přestě aby prvotní hlášení zpracované zatím ručně většinou u útvaru neslo maximum informací pro potřeby co největšího počtu složek nahoře. V tom směru je třeba zaměřovat ideové i technické projekty hlavně těch základních agend, celoarmádního významu, zpracovávaných s cílem vytvářet jednotné systémy u různých složek. Ani v budoucnu ale těmito projekty zatím nevytížíme plně kapacitu strojně početních stanic. Bylo by třeba, aby složky ministerstva i štáby armád jich využívaly (a vy to tam děláte správně) pro svou vlastní potřebu, pro místní, dílčí projekty. V nových tabulkách je už projektant ve SPS k tomu účelu plánovaný. Máme také v úmyslu co nejdříve zřídit speciální kurs projektantů pro děrnoštítkovou techniku pro příslušníky štábů armád na bázi strojně početních stanic a pro složky ministerstva na bázi SMA 401. Plně souhlasím i s tím požadavkem centrálního řízení, který je řešen.

Ještě bych chtěl něco dodat k těm polním podmínkám. My zatím nepočítáme s použitím dnešních strojně početních stanic v polních podmínkách. Jejich dnešní technika je stacionárním prostředkem. Musíme v nich ale vidět zárodek, na jehož bázi se budou vytvářet výpočetní střediska s postupně dokonalejší technikou. Mechanizace a automatizace velení je jednotný a postupný proces a dnešní strojně početní stanice jsou jedním z jeho prostředků v této etapě.

Soudruh PRŮŠA

Otázka byla vcelku vyčerpána. Chci jenom dodat, že se plně ztotožňuji s názorem s. Rusova, že by dnešní systém strojně početních stanic, jako stacionární

chápaný, měl být řízen jediným centrálním orgánem. Mohu konstatovat, že i vedení naší armády uvažuje o centrálním řízení strojně početních stanic — po odborné a metodické stránce, našim ústavem SMA 401.

Pátá otázka

V poslední době byl v Praze prakticky předváděn velmi výkonný anglický samočinný počítač NACIONAL ELIOT - 503. Můžete nám, soudruhu generále, něco o něm říci?

Soudruh KNOTEK

Byli jsme se na něj podívat. Je to jistě chytrá a velmi výkonná mašinka. Ale takových a lepších ve světě už existuje mnoho. Ale nesmíme, zejména v systému velení, se nechat ohromovat rychlostmi stroje, kterým zatím neodpovídají spoje. Ta 503 má třeba rychlostičárnu s kapacitou 1000 řádek za minutu. Ale v systému velení to zatím člověk musí přečíst, protože stroj jen zpracovává informace a optimalizuje podklady pro rozhodnutí člověka. Proto ty fantastické rychlosti bezprostředně v systému velení, kde rozhodující činnost má člověk, nejsou tak podstatné za všech okolností a mají jen relativně využitelnou hodnotu. Něco jiného je to u technických výpočtů.

Šestá otázka

Jaký je vztah mezi vysokou až fantastickou centralizací, kterou umožňuje mechanizace a automatizace na nejvyšších stupních a požadavky charakteru soudobého boje (samostatnost, rozhodnost, iniciativa apod.)?

Soudruh KNOTEK

Podstata této otázky spočívá v tom, že automatizační technika vyžaduje a umožňuje vysokou centralizaci, zatímco charakter boje vyžaduje samostatnost a iniciativu. Přitáhneme-li to trochu za vlasy, tak existující samočinné počítače by umožnily třeba veliteli frontu za předpokladu, že bude mít vyhovující spoje, aby mu počítač dával podklady pro řízení třeba každého praporu. Ovšem kdybychom to takto realizovali, tak to bude odporovat základním požadavkům charakteru soudobého boje. Prostě při mechanizaci a automatizaci nesmí být systém velení určován jen možnostmi techniky, ale musí být podřízen rozhodujícím požadavkům teorie operačního umění, která musí podle svých potřeb využívat schopností techniky. Systém velení nám tedy nesmí diktovat kybernetika, ale charakter a potřeby soudobého boje s maximálním využitím možností techniky jako prostředku velení.

Soudruh PRŮŠA

I v našich teoretických pracích se setkáváme v poslední době velmi často s různým výkladem vztahu centralizace a decentralizace. Mimo jiné i v procesu velení v soudobé válce. Domnívám se, že jak centralizace, tak decentralizace velení vyplývají přímo z charakteru soudobého boje, a to nikoliv jako alternativní buď jedno nebo druhé, ale jako dialektická jednota obou. Centrální usměrňování nadřízenými, spojené se smělou iniciativou podřízených, to je základní projev této dialektické jednoty centralizace a decentralizace.

Soudruh RUSOV

Domnívám se, že vysoká centralizace bude se v soudobých podmínkách týkat především zbraní s mohutným účinkem, které zasahují na velké vzdálenosti a kde nemáme možnosti použít jiné mechanizace k vypočítání prvků k navádění systému řízení palby a dopravy těchto zbraní na cíl, tam, kde bojová technika je prakticky ve své nadzvukovosti na úrovni účinků, že přesahuje praktické možnosti lidských schopností momentálně velet a vydávat podklady a pokyny pro stroje a raketové prostředky hromadného ničení. Pokud se bude centralizace týkat charakteru soudobého boje, mám za to, že bude předem schopna zabezpečit, aby informace získané zdola byly trvale zpracovány, dávaly štábu náznaky neoptimálnějších variant řešení nebo vyhodnocení nepřítele i vlastní situace; automatizace by měla z hlediska centrálního využití štábům a velitelům plně uvolnit ruce od dlouhé a úmorné práce s vyhodnocováním situací, vedení různých grafů, poměrů, sledování vlivu povětrnosti, stavu bojeschopnosti techniky atd. K tomu by měla automatizace dávat podklady a tím zabezpečit čas pro práci velitelů a štábů a dát jim možnosti samostatného iniciativního rozhodování. Podle tohoto předpokladu by zpracované informace s neunavenými, bystrými a odborně připravenými veliteli měly mimořádně zabezpečit iniciativu v boji, umožnit nepřetržité iniciativní rozhodování (podle zámyslu nadřízeného velitele), protože my nemůžeme strojům předložit požadavek soudobého boje, Tomuto protikladu se nedá podřídit požadavek centralizace, kterou vyžaduje stroj a automatizace ve velení.

— * —

Naší besedou k problémům mechanizace a automatizace velení v armádě chceme osvětlit našim čtenářům některé zajímavé otázky vlivu techniky na systém velení a ukázat cesty dalšího rozvoje mechanizace a automatizace stávajícího systému velení.

Z výměny názorů na naší besedě jasně vyplývá, že v celém systému vysoké mechanizace a automatizace, kterou nám umožňuje dnešní technika, má rozhodující a určující úlohu člověk. To si musí uvědomit všichni naši velitelé a příslušníci štábů a musí mít jasnou a nezkreslenou představu nejen o tom, co dnešní technika může člověku dát, ale především o tom, co od ní člověk může chtít.

Vysvětlení otázky „kultu techniky“ bude pro naše velitele a štáby jistě kladným přínosem v tom, že nelze jen pasivně čekat na prostředky mechanizace a automatizace velení a počítat s tím, že nejmodernější technika vyřeší problémy a nedostatky na úseku velení sama, ale že je nutné již dnes při postupném jejím zavádění plně využít racionalizace k tomu, abychom mohli novou techniku co nejdříve a nejefektivněji využít k mechanizaci **progresivního systému velení v armádě**. A k dosažení tohoto cíle je jistě na každém pracovišti a stupni velení o čem přemýšlet.

Chceme se aktivně zapojit do spolupráce s našimi veliteli a štáby a proto v rubrice „DISKUSE“ budeme uveřejňovat dotazy (příspěvky) a odpovědi k problémům racionalizace, mechanizace a automatizace velení. Žádáme proto čtenáře Vojenské myslí, aby nám zaslali dotazy (příspěvky) k těmto otázkám do 30. 9. 1964. Odpovíme na ně, zejména ve VM č. 10/1964, které svým obsahem bude zaměřeno k problémům mechanizace a automatizace velení v naší armádě.